

Kurucusu:
Dr. Mehmet Ali UZ
Yayın Kurulu:
Dr. Mehmet Ali UZ
Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU
Hasan YAŞAR
Ahmet ÇELİK
Ali IŞIK
Av. Serdar CEYLAN

CİLT: 25 • SAYI: 1
7 Ekim 2026 Çarşamba

KADEMİK

Sayfalar

Merhaba

f /akademiksayfalar

www.merhabahaber.com

TEPEKENT'İN SESSİZ MUALLİMİ: HALİL DEDE (1882-1962)

Toz ve Kırığı Arasında Bir Yetim

Güneş, İç Anadolu'nun o koca devler gibi duran çıplak dağlarının ardına devrilirken, Tepeköy'ün üzerine kurşunî bir karanlık çökerdi. Burası dağların ortasında, rüzgârın yazın toz, kışın buzdan iğneler savurduğu; genellikle taştan yapılmış ikişer katlı, alt katlarında ineklerin, ko-

yunların, at ve eşeklerin barındığı, üst katlarında ise çatısız toprak damlardan gökyüzüne

süzülen cılız dumanların soğukta hemen eriyip gittiği unutulmuş bir coğrafyaydı. İnsanlar, çetin kış gecelerinde alt kattaki hayvanların sıcak tezek ve nefesleriyle ısınmaya çalışır, bozkırın ayazına bu topraktan yükselen kokularla direnirdi. Aslında kışın yağan kar-

Muammer
EŞİYOK

ların bolluğu, bereketiyle baharla coşan dere ve çayların çokluğuna rağmen cılız yamaç toprakları kuruydu; öyle kuru ki, insan sıkısa içinden su değil, asırlık bir çaresizlik akacak gibiydi.

İşte bu çaresizliğin en koyu demlerinde, henüz on iki yaşında bir çocuk olan Halil, bozkırın ayazında tek başına kalakalmıştı. Babası Öksüzöğlü Mehmet, Gavrangilin köy odasında sohbet ettiği, Konya pazarından gelen o yabancıнын «Kaç çocuğun var? Kaçını okuttun?» sualine mahcubiyetle ve kısık bir ses tonuyla «hiçbirini!» demişti. «Beş tane oğlun var ama beş tane eşeğin var desene!» diyen acı sözünü yüreğine bir kor gibi gömmüştü

“Beş tane oğlun var ama beş tane eşeğin var desene!”

Bu söz, Halil henüz doğmadan babası Öksüzöğlü'nün yüreğine ince bir sızı gibi oturmuştu; taşımaktan yorulduğu o ağır yükü daha da ağırlaştırdı. Üstelik kader, acılarını yarım bırakmaya niyetli değildi; kısa bir süre sonra evinin direği, ömrünün yoldaşı hanımı son nefesini verip bu dünyadan göçüp gitti. Öksüzöğlü, yapayalnız kalakaldı.

O günlerde, kasabanın köklü ailelerinden Omar Efendigillerin evinde de benzer bir sessizlik hâkimdi. Kız kardeşleri, kocasının vefatıyla hayatın fırtınasında tek başına kalmış bir sığınak arıyordu. İki yarım hayat, iki kırık kalp bir araya geldi. Dualarla, mütevazı bir nikâhla kaderlerini birleştirdiler.

Zaman, gidenlerin bıraktığı boşluğu yeni bir umutla doldur-

du. Bu evlilik, onların çoraklaşan gönüllerine bir can suyu oldu ve günün birinde evleri müjdeli bir bebek sesiyle şenlendi. Dünyaya gelen tek erkek çocuklarına, adıyla yaşasın, dostluğu ve sadakati baki olsun diye “Halil” adını verdiler. Halil, iki acının ortasından doğan yepyeni bir başlangıç oldu. Küçük Halil’ini okutabilmek için varını yoğunu vermeye hazırdı. Ancak ecel, bu asil niyetin nihayete ermesine izin vermeyecekti.

Babası Öksüzöğlü Mehmet toprağın altına süzülürken, Halil’in elinde ne bir Elifba ne de sığınacak sıcak bir kucak kalmıştı. Küçük Halil kendisinin okuması için çırpınan ama ömrü vefa etmeyen babasının ismini ileride ilk doğan erkek evladına verecekti.

Omuzlarına çöken, kaderin henüz on iki yaşa yüklediği hayatın ağırlığıyla toprağı tırnaklarıyla kazımaya başladı.

Halil, henüz ömrünün baharında, babasının ansızın bıraktığı o ağır emaneti omuzlarında buldu. Hayat, onun için erken den başlayan çetin bir mücadeleydi artık.

1890’ların ortalarında Ankara, Konya ve Bursa gibi merkezlerde yaşanan şiddetli kuraklıklar tarımdaki üretimi oldukça düşürmüş, kıtlık ve hayat pahalılığına yol açmıştı...

Gözlerini nereye çevirse memleketin üzerine çökmüş olan o kara bulutu, yani dipsiz bir yokluğu ve sefaleti görüyordu. Mutfaklardaki çuvallarda ne bir avuç un kalmıştı ne de çarşı pazarda tencereyi kaynatacak temel bir gıda maddesi... Bırakın

karın doyurmayı, sağlıklı bir nefes almak, hastalanmadan günü kurtarabilmek bile artık uzak bir hayalden ibaretti. Halil, bu kupkuru ve amansız coğrafyanın kalabalık köyünde ama tek başına direnmeye çalışıyordu.

O dönemde salgın hastalıklar, tıpkı köye çöken sis gibi sinsî ve ölümcüldü. Sıhhiye memurları köye girdiğinde feryatlar göğe yükselirdi. Evlerden toplanan eski yataklar, elbiseler köy meydanında koca bir ateşle yakılır; geriye kalan küller, yoksulluğun tescili gibi havada uçuşurdu. Kadınların saçları kesilir, her köşede bir çaresizlik fısıltısı yankılanırdı. Halil, bu tozlu yolların ve dumanı tüten küllerin arasında büyüdü; ama yüreğindeki o okuma aşkı, o sönmeyen fener hiçbir yangında kül olmadı.

Babasızlığın erken yaşta omuzlarına yıktığı o ağır yükle boğuşurken, zaman su gibi akmış ve Halil için evlilik çağı gelip çatmıştı. Gerçi memlekette varlık içinde yüzen yoktu, herkes yoksuldu ama Halil'in fukaralığı

hepsinden baskındı. Bu darlıkta kendi köyünden bir yuva kurması, bir kız bulması neredeyse imkânsızdı. Bu arada mecburi askerlik de yaklaşmıştı. O dönemde askerlik süresi çok uzundu...

Üstelik arkasında ona muhtaç, gözü yaşlı bir aile bırakıyordu. Halil'in askere gitmesi, evdeki ocağın tamamen sönmesi demekti. İşte tam bu kara düşünceler içinde, dayısı Omar Efendi yeğeninin elinden tutmaya karar verdi. Dönemin usulünce, başka bir köyden (yabandan) ya da öksüz bir kızla evlenenler askerlikten muaf tutulurdu. Omar Efendi bu açık kapıyı umut bile rek Derbent'in yolunu tuttu. Medrese yıllarından eski dostu İdris'in (köylüler İbiris derdi) kapısını çaldı ve niyetini açıp kızını Halil'e istedi.

Kader, Halil'e tam tünelin ucundaki ışığı göstermiş, yuvasını kurdurup onu köyünde tutacak kapıyı açmıştı ki, devrin amansız çarkları yeniden döndü. Çıkan yeni bir kanun, tüm bu hesapları ve muafiyetleri bir gecede yerle bir etti. Halil, asker-

likten yırtamamıştı. Nihayetinde, sevdiklerini ve yeni kurduğu yuvasını geride bırakarak, tam altı uzun yıl boyunca İstanbul'un yolunu tutmak ve vatan borcunu ödemek zorunda kaldı.

Yıllar su gibi akıp geçti. Bir bölümü İstanbul Boğazı'nın rüzgârlı tepelerinde fidan dikerek geçen tam altı yıllık çetin bir askerlik vazifesinin ardından Halil, köyüne geri döndü. Artık o, hayatın sillesini yemiş ama eğilmemiş bir delikanlıydı.

Alevlerle Gelen Bir İmtihan Daha

Hayat bazen insanı peş peşe gelen dalgalarla sınar. Kul daralmadıkça hızır yetişmez derler ama Halil için o gün, ahiretteki makamının sabırla örüldüğü, ömrünün en ağır imtihan günüydü.

Köyün merkezinde, eski kilisenin hemen yanı başında, evlerin birbirine omuz verdiği o daracık mahallede henüz sessizlik hakimdi. Halil'in yuvası da rahmetli pederi Öksüzoglu'ndan kalma ata yadigarı, bu bitişik nizam evlerin arasında, huzurlu bir köşeydi. Güneş tepeye tırmanırken, komşu kadınlardan biri ahırdaki hayvanlarına yem vermek üzere elinde titrek ışıklı bir idare lambasıyla samanlığın karanlığına adım attı. Lambayı ilıştirdiği köşede, kaderin feci bir cilvesi gizliydi. Kurumuş samanlar, küçük bir kıvılcımla göz açıp kapayıncaya kadar hırçın bir alev dönüştü. Kadıncağız çırpındı, elleri yanarcasına uğraştı ama nafile... Ateş, insanoğlunun gücünü çoktan aşmıştı.

Rüzgârın da kışkırtmasıyla büyüyen yangın, evlerin ahşap saçaklarından tutunarak bütün mahalleyi bir cehennem girdabı gibi yuttu.

“Alevler göğe yükselirken, Gümüşün ardı denilen Akkuyular mevkiinin ucundaki uzak tarlasında alnının terini toprağa akıtan Halil, evinden yükselen kara dumanlardan habersizce olgun başaklara tırpan sallıyordu.”

Geri döndüğünde karşılaştığı manzara tam bir yıkımdı. Bir ömür boyu dışinden tırnağın-
dan artırarak biriktirdiği, sandı-
ğında sakladığı gümüş mecidi-
yeler bile harlı ateşin karşısında
dayanamamış, eriyip şekilsiz bi-
rer külçeye dönüşerek değerini
yitirmişti. Ahırdaki hayvanları-
nın feryadı dinmiş, geriye sade-
ce tüten simsiyah küller kalmış-
tı.

Halil Dede, yanan evinin yı-
kıntıları karşısında, malın da
mülkün de asıl sahibinin kim ol-

duğunu bilen o vakur duruşuyla
kalakaldı. O gün sadece bir ev
değil, koca bir mazi yanıp kül ol-
muştu; geriye ise sabırla göğüs-
lenmesi gereken derin bir sükût
kaldı.

Kendisini küçüklükten kuru-
yup kollayan, evlendiren dayısı
ve hocası, Omar Efendi'nin de
yardımıyla köylülerin Öte yaka
dedikleri tek tük baba kovdu ev-
lerin bulunduğu, Karşıyaka Ca-
mii'nin hemen üstünde, mezar-
lığa da yakın olan yerde iki odalı
taştan ve çamurdan bir fakirha-
ne inşa ettiler. Evin ilk odası,
Halil ve ailesinin hayatıydı; diğer
oda ise onun dünyadaki en bü-
yük varlığı olan merkebe ve bir-
kaç keçiye ev sahipliği yapardı.
Halil, hayatta olduğu müddetçe
desteğini hep yanında hazır bul-
duğu dayısının ismini de yeni

doğan oğluna vermiş, bu oğlu Ömer 'e ilk Kur'an eğitimini verip daha yüksek İlimler öğrenmesi için hanımının memleketi Derbent'te medreseye göndermişti. Yıllar geçip konanlar göçünce o kimsesiz Halil de çoluk çocuğa, torun tombalağa karışmış artık "Halil dede" olmuştu...

Halil Dede'nin o eski, sıvası badanası olmayan küçük evi, dışarıdan bakan biri için sadece yoksulluğun ve kimsesizliğin resmiydi. Dönemin çoğu köylülerinde olduğu gibi ceplerinde neredeyse hiç parası yoktu. Cebi bile yoktu ki içine para koysun! Mutfağındaki çorba kuru yavan kaynadı. Kaynayacaktı... Ama onun öyle zengin bir gönlü vardı ki, kapısını gece gündüz demeden Kur'an aşkıyla yanan küçüklerede ardına kadar açmıştı. O daracık ev, dinini öğrenmeye hevesli çocukların cıvıltısıyla kocaman bir medreseye dönüşüyordu.

Bu çocuklardan biri de Kalburcu köyünden çıkıp gelen Şükrü'ydü. Hatta mahalleli ara-

sında, Halil Dede'nin o yokluğun içinde Şükrü gibi dışarıdan gelen iki çocuğu daha evinde yatılı misafir ettiğini, kendi boğazından kesip onlara yedirdiğini fısıldayanlar vardı.

Şükrü, bu bereketli çatının altında tam bir buçuk iki yıl kadar kaldı. Halil Dede, kendi evladı gibi üzerine titrediği Şükrü'ye sadece harfleri değil, dinin derin ruhunu da üfledi. Günler günleri kovaladıkça küçük Şükrü serpilip büyüdü; aldığı o ihlaslı eğitim sayesinde artık bir camide cemaatin önüne geçip namaz kıldırarak olgunluğa erişti.

Artık o, mahallenin Şükrü'süydü. Zaman zaman Karşıyaka Camii'nin minaresinden onun yanık sesi yükselir, okuduğu ezanla yüreklere dokunurdu. Ezan bitince de mihraba geçer, arkasında saf tutan koca koca adamlara huşu içinde namaz kıldırırdı. Halil Dede ise arkalardan bir yerden gururla ve gözyaşlarıyla yetiştirdiği filizi izler, evini o çocuklara açtığı her gece için şükrederdi.

Halil Dede'nin o küçük, mütevazı evi, adeta mahallenin gizli iyilik merkezi, sessiz bir sadaka taşı gibiydi. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte evin kapısı aralanır, ellerinde irili ufaklı kaplarla çocuklar birer birer içeri süzülürdü. Kiminin elinde bir tabak un, kiminde bir avuç buğday, nohut ya da fasulye... Getirdikleri ne varsa, evdeki çuvallara sessizce boşaltırlardı.

Çocuklar önce «sabahlık» dedikleri o huzur dolu dualarını ezberden okur, ardından Kur'an-ı Kerim'den o günkü sayfalarını Halil Dede'nin dizinin dibinde huşuyla tilavet ederlerdi. Günün ilk dersi böylece tamamlanınca, her biri kendi rızkının peşine düşmek üzere evden ayrılırdı; kimi tarlaya bahçeye çalışmaya, kimi de dağa meşe odunu toplamaya koyulurdu.

Ancak o çuvalların bereketi sadece getirenlerle sınırlı kalmazdı. İhtiyacı olan, evinde aş kaynamayan çocuklar da okumalarını bitirdikten sonra, o çuvallardan evlerinin eksikliği olan gıda maddelerinden mahcubiyetle alır, evlerine öyle dönerlerdi. Halil Dede'nin evi, kimsenin incinmediği, alanın da verenin de sadece Allah rızasını gözetttiği devasa bir gönül sofrasıydı.

Bu evin tabanında lüks halılar yoktu; mısır koçanlarının liflerinden doldurulmuş sert yer yatakları seriliydi. Kışın soğuk, yer yer dökülmüş, toprak sıvalı taş duvarların gözeneklerinden sızıp odayı doldurduğunda, oda ısıtıcı tek şey derme çatma tenekte sobanın çıtırtısı ve odanın içini dolduran çocukların sıcak nefesleriydi.

“İblisin Kızı” derdi Halil Dede hanımı Eşe Ebe'ye; ama bu laka-bın ardında asil bir sevgi ve derin bir hürmet saklıydı. Aslında babasının ismi Derbentli İdris Efendi, kendi de Ayşe idi. Köylüler kısaca “Eşe” derdi. Eşe Ebe, bu bozkır romanının en sessiz, en asil kahramanıydı. Kışın çamurlu, yazın tozlu ayaklarıyla o küçük odayı dolduran onlarca çocuğa bir gün olsun asık bir suratla bakmadı. Ayağında kışın dondurucu soğukunda giyecek bir çarığı dahi yokken, evlerin bereketi niyetine çocukların getirdiği “perşembelik” somun ekmekleri alır, kendi boğazından önce evinde yiyeceği olmayan yetim çocuklara paylaştırırdı.

Halil Dede, sabrın ete kemiğe bürünmüş haliydi. Zihni en ağır, öğrenme kabiliyeti en zayıf çocukla bile bıkıp usanmadan günlerce, haftalarca uğraşırdı. Sanki kaybettiği bir hazineyi arar gibi, hırslanarak öğretirdi.

Küt Halil “Kötü Halil” Lakabı

O dönemlerde köyün havasından mıdır, suyundan mıdır bilinmez; kavga dövüş eksik olmazdı. İnsanlar bazen incir çekirdeğini doldurmayacak, sudan sebeplerle birbirine girer, köy meydanını bir anda savaş alanına çevirirdi. İşte öyle günlerden birinde, kader Halil Dede'nin de kapısını çaldı. Durup dururken, sırf can sıkıntısından sataşmışlar ona. Söz düellosu çok geçmeden yumrukların, sopaların havada uçuştugu bir arbedeye dönüşmüştü.

Toz duman arasında, Halil Dede'nin imdadına dayısının oğlu, Omar Efendi'nin Rahim koşar. Rahim, hala oğlunu o can pazarında tek başına bırakmaya elvermeyen yüreğiyle, hırsla yere eğilir. Gözüne kestirdiği kocaman, ağır bir taşı kavga ettiği adamların üzerine fırlatmak için bütün gücüyle havaya kaldırır. Ancak o kargaşada evdeki hesap çarşıya uymaz. Rahim'in elinden çıkan o koca taş, hedefi şaşırtıp tam da Halil Dede'nin kalçasına kocaman bir çaat sesiyle isabet eder.

O an zaman durur, kemik sesine Halil Dede'nin acı feryadı karışır.

Dönemin imkânsızlıkları, köy yerinde tedavinin lüks oluşu ve biraz da “geçer” denilerek yapılan o talihsiz ihmalkârlıklar yüzünden, kırılan kalça bir daha eskisi gibi kaynamaz. Halil De-

de'nin bacağı, o günden sonra kalçasından ömür boyu sakat, küt kaldı. Köylü artık onu yürürken gördüğünde ardı sıra fısıldamaya başlamıştı bile: “Küt Halil...”

Zaman acımasızdı. Yıllar geçtikçe Halil Dede'nin yükü daha da ağırlaştı. Ayakta durmakta zorlandığı için çoğu zaman sürünerek yürümek zorunda kalıyor, her adımda ömründen bir parça bırakıyordu. Bu çileli yaşam onu iyice zayıflatmış, çökertmiş, halini büsbütün kötüleştirmişti. Onun bu eriyip giden, perişan halini gören köylünün dilindeki o lakap da zamanla evrildi.

Küt Halil, köyün hafızasında ve dillerde artık “Kötü Halil” olarak yer etmişti; geride bir kaza, bir parça ihmal ve kırık bir ömür bırakarak...

Halil Dede bu halinde bile Kur'an'ı öğretmekten bir an bile geri durmamıştır. Çocukları sıfırdan alır, elifbayı zihinlerine nakşeder, ardından tecvid ve hafızlık için Ahmet Hoca'ya devrederdi. Kur'an'ı hatmeden çocukların evinde baklavalar açılıp ikram edilirken, Halil Dede yine o iki göz odasında yeni bir "ham tarlayı" sürmek için dirsek çürütüyor olurdu.

Köyün diline pelesenk olan o söz, bu emeğin en büyük nişanesiydi:

"Küt Halil ham tarlayı sürdü, Ahmet Hoca da baklavasını yedi."

Yasaklı Yıllar ve Dağlardaki Sığınaklar

1930'lu yılların sonuna doğru, tek parti rejiminin soğuk rüzgarları bozkırın tepelerinde daha da sert esmeye başladı. Köyün üzerinde sürekli dolaşan jandarma devriyeleri, mukaddes kitabı öğrenmek isteyen çocukların ve onlara kol kanat geren muallimlerin korkulu rüyası olmuştu. Ama Halil Dede için durmak, teslim olmak yoktu.

Eğitim, köy içindeki loş odalardan İnderesi'nin derinliklerindeki saklı mağaralara taşındı. Bazen de sadece ekin beklemek bahanesiyle dağ yamacına kurulmuş, taştan yapılmış derme çatma bir "tol" (ağıl) okul oluyordu. Çocuklar, tıpkı bir tavuğun kanatları altına sığınan yavrular gibi, jandarma köyden çekilir çekilmez patika yollardan süzülerek Halil Dede'nin etrafında toplanırlardı. O sakat aya-

ğıyla zorlu yolları aşarken çocuklarına fısıldardı:

"Yavrularım, bunlar bizi kovalayacak... Biz de okutacağız!"

Bir gün, Karşıyaka'da Mehmet Kızıldaş'ın saman kokulu ahırında ders okuturken, kapı aniden kırılırcasına açıldı. İçeriye köyün eğitimci Çini Hasan ile birlikte iki silahlı jandarma girdi. Çocuklar çil yavrusu gibi samanların arasına, dışarıdaki çalılıklara kaçıştı. Jandarmalardan biri hışımla Halil Dede'nin üzerine yürüdü, elindeki kutsal Mushaf'ı çekip aldı ve onunla Dede'nin kafasına, omuzlarına vurmaya yeltendi.

İşte o an, o güne kadar sessizliğiyle bilinen Halil Dede, aslan gibi doğruldu. Canı pahasına atılıp kutsal kitabı jandarmanın elinden geri aldı. Gözlerinde inancın sarsılmaz şulesiyle haykırdı:

"Be hain! Bana Kur'an ile vurma! Beni döveceksen, al şu bastonla döv!"

Titreyen elleriyle, kırık kalçası yüzünden ömür boyu yanından ayırmadığı o eski meşe bastonunu uzattı zaptiyeye. Jandarma, bu sarsılmaz vakar ve iman karşısında ne yapacağını bilemedi; silahının namlusunu yere indirip odadan sessizce çıkıp gitti.

Ancak baskılar durmadı. Başka bir gün Halil Dede'yi yakalayıp hırpalayarak muhtar Hacıkara'nın evinin yanındaki karanlık bir ahıra kilitlediler. Köy sessizliğe gömülmüştü, kimse'nin jandarmaya karşı duracak gücü yoktu. Ta ki dağdan yeni dönen, balta girmemiş ormanla-

rın odununu taşıyan Topal Mustafa durumu öğrenene kadar...

Mustafa, sırtındaki odunları fırlatıp attığı gibi baltasını omuzladı. Gözü dönmüş bir aslan gibi muhtarın odasının önüne vardı. Baltayı kapının sövesine indirdiğinde çıkan o dehşetli ses, korkak yürekleri titretti:

“Nerede Halil Dede? Ne yaptınız ona!”

O cesur baltanın gölgesinde kapılar açıldı ve Halil Dede, o karanlık ahırdan adeta bir hürriyet abidesi gibi çıkarıldı.

Halil Dede’nin Duası ve Cennete Açılan Kapı

Halil Dede sadece bir muallim değil, bozkırın kurak bağrında bir rahmet vesilesiydi. Köylülerin hatıralarında silinmez izler bırakan o meşhur yağmur duası, bunun en canlı şahidiydi.

O yıl gökyüzü, altındaki toprak gibi kurumuştı. Aylardır tek bir bulut kırıntısı bile geçmemişti Tepeköy’ün üzerinden. Hayvanlar susuzluktan kırılıyor, ekinler daha yeşermeden sararıp soluyordu. İnderesi mevkiinde büyük kazanlar kuruldu, dualar edildi. Kürsüye Halil Dede çıktı. Elleri semaya uzandığında, gözlerinden süzülen yaşlar ak sakalını ıslatıyordu. Öyle bir feriyatla, öyle hıçkırıklarla yalvardı ki Yaradan’a, sanki tüm bozkır onunla birlikte ağlıyordu.

Dua bitip de insanlar henüz yerlerinden kalkmamışken, o masmavi, nemsiz gökyüzünde aniden simsiyah bulutlar peydah oldu. Birkaç dakika içinde

öyle bir rahmet, öyle bardaktan boşanırcasına bir yağmur indi ki, köylüler can havliyle kaçışırken kaynayan kazanları sel sularının önünden zor kurtardılar. Bozkır, sessiz mualliminin göz yaşlarıyla sulanmıştı.

Yıllar, Halil Dede’nin bedenini iyice yıpratmıştı. Ama o, son nefesine kadar yatağında bile çocuklara Elifba fısıldamaya devam etti. 1962 yılının soğuk bir sonbahar gününde, vefatından bir hafta evvel, Sille’den kendisini ziyarete gelen o eski dostunun elini tuttu. Yüzünde, ömrü boyunca taşıdığı o yorgun ama huzurlu gülümseme vardı. Fısıldadı:

“Dostum... Gideceğim yer bana gösterildi. Ben ömrümce böyle muhteşem, böyle güzel bir yer hayal etmemiştim. Müjdeler olsun, ben cennete gidiyorum...”

Birkaç gün sonra, Karşıyaka Camii’nin minaresinden yükselen o yanık sela sesi, Tepeköy’ün dağlarında yankılandı. Bozkırın sessiz muallimi, arkasında Kur’ân nuruyla aydınlanmış beş yüz talebe, sarsılmaz bir iman kalesi ve asil bir hikâye bırakarak ebedi yurduna göçmüştü.

Bugün köylülerin “Öte yaka” dediği Karşıyaka Mezarlığı’nda, rüzgârın uğuldadığı o sessiz tepede, başucundaki taşta sadece bir isim yazılıdır; ama Tepekent’in çekilen her besmelesinde, okunan her Fatiha’sında onun sessiz ve derin nefesi hala hissedilmektedir...

BEN, BÜYÜK EMİR RÜSTEM BEY!

Muhammed
Kemal
ERDEM

Ben, Büyük Emir Rüstem Bey.

Karamanoğulları Beyliği ordularında komutanlık yapan, Turgutoğulları'na bağlı bir Türkmen beyiyim. Ömrümün son elli yılını Seydişehir'de geçirdim.

Tarih kitapları, 1380 yılında Seydişehir ve çevresinin seksen bin altın karşılığında Hamidoğlu Kemaleddin Bey tarafından Osmanoğulları'na satıldığını yazar. Bu nedenle, bu tarihten itibaren Seydişehir'in Osmanlı hakimiyetine geçtiği kabul edilir. Oysa bu durum basit bir ticari alışverişten ziyade, Turgutoğulları'nın akınlarından bunalan Hamidoğlu Kemaleddin Bey'in hem bu baskıdan kurtulma hem de Osmanoğulları'nın dostluğunu kazanma hamlesiydi.

Bu hamle Hamidoğulları Beyliği açısından işe yaramış olabilir; ancak biz, Seydişehir'i Osmanoğulları'na da bırakmadık. Nitekim yedi yıl sonra, 1387'de Seydişehir'i yeniden geri aldık. Çünkü Seyyid Harun Veli Hz. bizler için son derece kıymetliydi ve Seydişehir'i kaybetmemiz düşünülemezdi. Zira Seyyid Harun Veli Hz. Moğolların ateş çemberini aşarak Seydişehir'i kurmak üzere Horasan'dan yola çıktığında biz de onunla beraberdik. Yanında bizler olmasak Eşrefoğlu Beyi kendi sınırları içinde yeni bir kale ve

yerleşim kurulmasına izin vermiydi ?

Ben de bu tarihten itibaren vefat tarihim 1438'e kadar yaklaşık elli yıl boyunca Karamanoğulları adına Seydişehir Emirliği yaptım. Hatta soyumdan gelenler Karamanoğulları tamamen yıkıldıktan seksen yıl sonra bile Osmanoğulları adına Seydişehir'i yönetmeye devam ettiler. Çünkü Seydişehirli-ler, Turgutoğulları'nı çok severdi.

Ama Şah İsmail' in beylerimize gönderdiği mektuplar sonrası her şey değişti. Filler tepişti, çimenler ezildi. Osmanlı coğrafyasının bambaşka şehirlerine dağılmak zorunda kaldık. Bir kısmımız Memlûkler'e katılmak için Mısır'a, bir kısmımız Safavîler'e katılmak için İran'a bir kısmımız da yeni fethedilen Kıbrıs'a göç etti. Bir kısmımız zaten çok daha önceden Seyyid Harun Veli'nin soyundan gelenler ile Turgut'a göç etmişti. Bugün orada hala "Harunlar" isimli bir köy var. Biliyor muydun?

Kalanlarımız Esbkeşan (Atçeken) olarak Osmanlılara bağlı olarak yaşamaya devam etti. "Turgut", "Durgut", "Atçeken" gibi soy isimleri aldılar. "Esbkeşan" ne demek merak ettiysen

söyleyeyim. Bizler savaşçı olduğumuz kadar yetiştirdiğimiz atlar ile de tanınırdık. Öyle güzel atlar yetiştirirdik ki Osmanlıların savaşlarda kullandıkları atları biz verirdik. Bu sayede vergiden de muaf olurduk. Bu yüzden Osmanlılar bize farsça "Esbkeşan" yani "Atçeken" derlerdi.

"Göğrek" ne demek bilir misin? At sürüsü demektir. "Göğrekli" de at sürüsünün bulunduğu yer demektir. Şimdi anladın mı Gevrekli mahallesinin ismi nereden geliyormuş? İşte bizim at çiftliklerimiz de "Göğrekli" deydi.

Ben, emirliğim müddetince her zaman yoksulun ve düşkünün yanında oldum; onlara kol kanat gerdim. Hayatımın sonuna dek, Seyyid Harun Veli aşevinde günde iki öğün Seydişehir halkına yemek dağıttım. Kavak Köyü ve bugün Muradiye İncesu köyleri arasında yer alan Çokrağan Köyü'ndeki tüm arazilerimi Seyyid Harun Veli Külliyesi'ne vakfettim. Bu arazilerden elde edilen gelirle, Seyyid Harun Veli Camii önündeki türbelerde, haftanın iki günü, yüz yıllar boyunca Kur'an-ı Kerim tilaveti devam etti.

Eşim Sultan Hatun, 1422 yılında vefat edince, onu Seyyid Harun Veli'nin ailesinin bulunduğu türbenin bitişiğine defnettirdim ve üzerine Turgutoğlu Türbesi'ni inşa ettirdim. Eşimin vefatından altı yıl sonra, küçük kızım Dürrihand henüz çok küçük yaşta, çektiği hastalıklara yenik düşerek hayata veda etti.

Onun sandukasına, masumiyetini ve çektiği acıyı ifade et-

mek için “Mübarek Şehit” yazdırdım. Ben ise, benden bir yıl sonra vefat eden oğlum Ali Bey ile birlikte, kendi yaptırdığım türbede ebedî istirahatgâhımıza çekildik.

O dönem binbir zahmetle yapılan eşsiz bir sanat ürünü mermer sandukalarımızın üzerine tüm bunları işlemiştik. Ne var ki, zamanla ne yazdıklarımız okundu, ne de okuyanlar anlattı; nihayet unutulduk. Yüzyıllar boyunca insanlar, bizleri bizzat Seyyid Harun Veli’nin evlatları zannederek ziyaret ettiler

Büyük oğlum Halil Bey alim bir kişiydi ve geniş bir kütüphanesi vardı. Kütüphanesinden kalan kitapların bir kısmı halen Yusuf Ağa Kütüphanesi’nde me-raklılarını bekliyor. Oğlum Halil Bey, Turgutoğlu Pir Hüseyin Bey’in sağ kolu olarak, Karamanoğulları Beyliği’nde önemli görevler üstlenmişti. Mezarı, Konya Sadreddin Konevi Camii bahçesindeki Turgutoğlu Pir Hüseyin Bey Türbesi’nin yanındaydı. Ancak son yüzyılda mezarı kal-

dırıldı ve yerinde yerler esiyor, yani o da unutuldu.

Ben öldükten yaklaşık bir yüzyıl sonra, Seyyid Harun Veli’nin Horasan’dan gelerek Seydişehir’i nasıl kurduğunu anlatan “Makalat” yazıldı. Orada ismimiz geçmiyor; ancak hepimizin ezbere bildiği “Deve Taşı” hikâyesi aslında bizler için yazıldı. Çünkü Didigi Sultan, herhangi biri değildi; bizlerin yani Turgutoğulları’nın mürşidiydi.

Evet, yüzyıllar boyunca unutulduk, ama artık yeniden dile gelmenin vaktidir.

Sizleri, 588 yıl önce sandukama yazdırdığım şu Türkçe dörtlülle yeniden selamlıyorum:

*“Cihan çünkü baki kalası değil
Vefa bulmaz andan, ne sultan ne kul
Bu ömrün tizden geçer müddeti
Cihanın hemişe budur âdeti”*

Berhüdar olun, Seyyid Şehri’nin vefakâr evlatları. Allah’a ısmarladık.

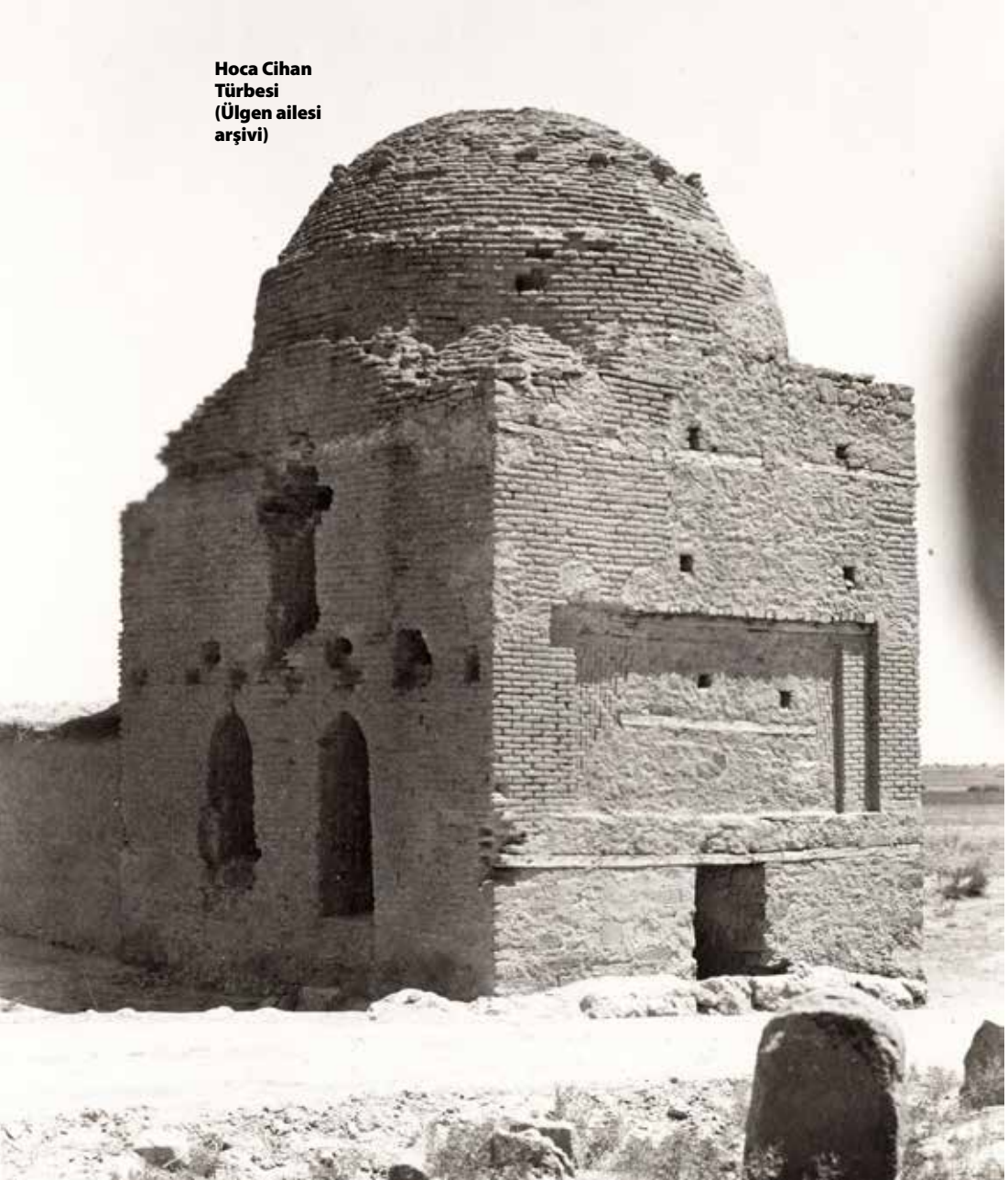

HÂCE-İ CİHAN (HOCA CİHAN)

Hoca Cihan Hazreti Mevlâna ve Sadreddin-i Konevi muasıdır. Hâce-i Cihan, halk arasındaki unvanıyla Hoca Cihan son derece zengin, aynı zamanda bilgin, edip, ilim ve sanat adamlarını koru-

yan, hatta devlet görevlilerinden bir zattı. Konya salnamelerine ve inanışa göre de Konya velilerindendir. Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde 5467 numarada kayıtlı, Hoca Cihan'ın kendi el yazısı ile vakfettiği bir kitaptan adının

**Hoca Cihan
Türbesi
(Ülgen ailesi
arşivi)**

Süleyman, babasının adının Kayser, dedesinin adının ise Ahmet olduğunu öğreniyoruz. Bugüne kadar halk arasında zengin bir tüccar olarak bilinen Hoca Cihan aynı zamanda bir emirdir. Hazreti Mevlâna mektuplarından birisini Hoca Cihan'a yazmıştır. Bu mektupta Hacı-i Cihan:

“Tertemiz canlı sultanların övündükleri sultan, ahir zaman mehdisi, Allah yardımını taline, erlerin nazarına sahip” gibi vasıflarla övülüyor. Oğlu Ali Can, hekimlerin tedavi edemediği bir hastalığa tutulur. Sadreddin-i Konevi, Ali Can'ı manevî şekilde tedavi eder. Bundan son derece memnun kalan Hoca Cihan, bugünkü Sadreddin-i Konevi Camii, zaviye ve kabristanının bulunduğu yerdeki konağı çevresi ile birlikte kendisine hediye eder. Sadreddini-i Konevî, bundan sonra burada oturdu. Talebelerini burada yetiştirdi.

Hoca Cihan'ın Türbesi, Konya'nın kuzeybatısında, Hoca Cihan yolu üzerinde Hoca Cihan Mezarlığı'nın doğu köşesindedir. Hoca Cihan, Hazreti Mevlâna ve Sadreddin-i Konevî'den bir süre sonra vefat etmiş ve sağlığında yaptırmış olduğu bu türbeye defnedilmiştir. Karısı ve oğlunun da burada yattığı rivayet edilir. Geniş bir bölge onun adıyla anılmaktadır. İbrahim Hakkı Konyalı, Hoca Cihan'ın Hazreti Mevlâna'dan önce vefat ettiğini zikreder. Halk bu türbeyi, “Mursaman” veya “Marsiman Tekkesi” olarak bilir. Mursaman kelimesi hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Kimisi bunun, “mir-i zaman”dan veya

Hoca Cihan'ın el yazması

“mir-i zeban”dan bozma olduğunu ileri sürerken, Konyalı bunun Horasanlı'dan bozma olabileceği ihtimali üzerinde durur. Bir başka iddia da, burada çok yabancı nane yetişir, halk da bu naneyi mursaman adıyla anarlarmış. Halk arasındaki “Mursiman Tekkesi” adı buradan gelmiştir. Konyalı, Türbe ile ilgili olarak şunları da ilave eder: “Mursaman Türbesi de, halkça sınanmıştır. Türbe tavanının mini mini taş hevenklerle dolu olduğunu gördüm. Sıtmadan kurtulmak isteyenler, bir mini mini taşa bez parçası bağlayarak tavana asarmış. Burası aynı zamanda “ayırt” tekkesi imiş; hasta çocuklar buraya götürülür, sandukanın yanına yatırılırmış; eğer çocuk ağlarsa kurtulur, uyursa ölmüş. Eski halk inanışları ve folklorunu tetkik edenlere malzeme vermek için bunları kaydetmekte

fayda umuyorum.” der.Ayrıca Hoca Cihan’ın, Hoca Ahmet Fakih’in talebelerinden ve Nasreddin Hoca’nın arkadaşlarından olduğu rivayet edilir.Hoca Cihan Semti’nin genişliği, su yollarının mükemmelliği, tarihi sarnıçlarının boşluğu, Hoca Cihan’ın günümüze kadar gelen itibarının bir sonucu olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Hoca Cihanlıların Alavardı da, Hacıkaymak Mahallesi’nde, Me-

ram’ın batı tepelerinde geniş arazileri vardır. Alavardı’da Kum Bağları, Meram’da Durunday’da Hocacihanlıların verimli üzüm bağları yakın zamana kadar mevcuttu.

Konya Alimleri ve Velileri
Mehmet Ali Uz
s95-97

KAYNAKLAR

- Mevlâna Celâleddin. Mektuplar, Abdûlbaki Gölpınarlı. IXXV Mektup, s. 113; 64.
Konyalı, Konya Tarihi, a.g.e. s. 699;
Önder, 1971, a.g.e. s. 192;
V.A. Gordelevski, a. g.dergi, 1936, S. 18-19, s. 1054;
Ceran, a.g.e. s.85-89;
V.A. Gordelevski, a.g.dergi, S. 18-19, s. 1054.
Selçuk Es, Muhtasar Konya Ansiklopedisi (Haz. Uz), s. 1/180-181;
Bekir Şahin, “Hace-i Cihan’ın Vakfettiği Bir Kitap ve Vakfiyesi”, Akademik Sayfalar, C. 6, S.14, s. 116-117.

Yapay zeka ile oluşturulmuştur